

OTKUPNA CENA MLEKA

U poslednje vreme mnogo se govori i piše o otkupnoj ceni mleka, da jest ili da nije stimulatívna za proizvođača. To se pitanje obično stavlja na dnevni red u zimskom periodu t. j. onda kada počinju osetno da padaju količine mleka. Mlekarska preduzeća, da bi osigurala sirovinu-mleko, počinju osetno da dižu otkupnu cenu mleka u odnosu na cene mleka u letnjem periodu. Da li je to dobar put i stimulacija za proizvođača? Na to se pitanje može dati pozitivan i negativan odgovor. Poznato je da je proizvodnja mleka u zimskom periodu nešto skuplja. Tada je opravdano da i otkupna cena odgovara povećanim proizvodnim troškovima. Međutim, praksa većine naših mlekara je bila da imaju dve otkupne cene mleka: letnju i zimsku. Razlika između jedne i druge je obično 2 dinara, a kod nekih mlekara čak i 3—4 dinara. Da li je za proizvođača ugodno da mu se leti plaća mleko po 16—20 dinara, a zimi čak i 23—25 dinara? U većini slučajeva to mu ne odgovara.

Velika je teškoća u tome, što nemamo tačnijih i masovnih kalkulacija o troškovima proizvodnje mleka kod individualnih proizvođača. Na socijalističkom sektoru toga ima mnogo više. Tu su baš i razlike u troškovima najveće. Ti troškovi iznose na nekim imanjima 20—24 dinara, a na nekima čak i 35—39 dinara po 1 l mleka. Izgleda da tu nešto nije u redu. Postavlja se pitanje rentabilnosti stočarske i ratarske proizvodnje. Stalno se govorilo na državnim imanjima da stočarstvo, odnosno govedarstvo nije rentabilno. Počelo se čak i sa smanjenjem stočnog fonda, odnosno krava muzara. Sigurno je da govedarstvo ne može biti rentabilno pri niskoj muznosti krava, a kada tome dodamo i skupu stočnu hranu kojom je bilo govedarstvo zaduživano, onda je potpuno razumljivo da ono ne može biti rentabilno. Naime, ratarstvo zadužuje govedarstvo po cenama (slame, sena i ostalih ratarskih otpadaka), koje ni visoka mlečnost krava ne može da podnese. Zašto bi bilo potrebno što pre doći do jedne solidne i jedinstvene metodologije. Što se tiče individualnog proizvođača, imamo ovakvu situaciju. Kalkulacije mlekarskih preduzeća o troškovima proizvodnje mleka opravdavaju otkupne cene mleka na određenom području. Sa druge strane, kalkulacije stočarske službe dokazuju da su otkupne cene mleka niske i neekonomske. Šta bi tu trebali uraditi?

Pitanje otkupne cene mleka rešava se u Engleskoj na sledeći način. Na osnovu preko 5000 analiza o proizvodnim troškovima mleka, sastaju se u Londonu svakog februara meseca sve zainteresovane organizacije. Tu su razni ekonomski instituti, organizacije farmera, poljoprivredni fakulteti, ministarstva itd. Analizirajući troškove proizvodnje i druge uslove dolaze do otkupne cene mleka, koja je jedinstvena napr. za celu Englesku i Vels, a različita po pojedinim mesecima u godini. O tome su obavesteni proizvođači mleka za celu godinu dana unapred. Da li bi se kod nas moglo nešto slično učiniti? Svakako, moglo bi se. Naši su uslovi drugojačiji. Zato bi

trebali biti mnogo elastičniji. Moglo bi se doći do otkupnih cena za manja ili veća otkupna područja. Proizvođač bi tačno znao kolika će biti otkupna cena mleka npr. u maju, a kolika u novembru. Zašto je to važno? Često puta je bila kod nas praksa, da mnoge mlekare iz objektivnih ili subjektivnih razloga smanjuju otkupne cene mleka u letnjem periodu, jer nisu bile u stanju da otkupe sve viškove mleka na terenu. Tada bi ih se lišavale smanjenjem otkupnih cena, koje nisu odgovarale proizvođaču. To bi im se docnije osvetilo. A u praksi je toga bilo.

Bilo bi potrebno imati što stabilniju otkupnu cenu mleka. Navodimo kao primer Mlekaru u Kranju.

	Otkup mleka	Otkupna cena sa maržom
1953.	2,440.886 litara	20,5 dinara
1954.	3,568.105 „	22,34 „
1956.	4,188.667 „	24,44 „
1957.	4,757.730 „	24,03 „

Ako uzmemo da nam je indeks za 1953 = 100, onda je otkupna cena mleka porasla za 117,2%, a u istom vremenu otkup mleka za 194,4%.

Šta je tome doprinelo? Pored selekcije stoke i bolje ishrane, svakako da je tome doprinela i stabilna otkupna cena preko cele godine. Mlekara je plaćala mleko po masnoći, i to za 3,2% masti 21 dinar preko cele 1956, 1957 i u 1958 godini. Znači, mlekara nije imala dvojnih cena: letnju i zimsku. Cena je zavisila od kvalitete mleka, jer je mlekara pored masnoće uzimala u obzir kiselinu i nečistoću. Od jula 1957 godine plaća mleko po masnoći i reduktazi (mikrobiološki kvalitet mleka) kao jedina mlekara u FNRJ, a što je praksa svih naprednih mlekarskih zemalja. Zbog toga je otkupna cena bila u 1957 nešto niža nego u 1956 godini. Međutim, u 1958 godini proizvođač dobija za bolji kvalitet mleka i bolju cenu.

Iz svega gore izloženog možemo zaključiti, da bi bilo potrebno što pre doći do tačnijih troškova proizvodnje mleka za uža ili šira područja. Proizvodnja mleka rašće samo onda, ako bude cena mleka odgovarala proizvodnim troškovima i na taj je način stimulirala. Međutim, nije ni to sve dovoljno. Pored stabilnije otkupne cene mleka bilo bi možda još i važnije uskladiti cene stočne hrane i mesa sa cenama mleka. Te bi cene trebalo da budu takve, da proizvođač dobije ekvivalentnu cenu bilo da prodaje sveže mleko ili da ga unovčuje preko tova svinja, odnosno teladi. U područjima van gradova, gde su komunikacije slabije i gde bi bilo teže sakupljati mleko, tamo neka se tovi telad. Bliže gradovima neka se vrši otkup svežeg mleka. To znači, da bi bilo potrebno izvršiti reonizaciju stočarske proizvodnje, koja bi odgovarala datim uslovima. U blizini većih gradova trebalo bi stimulisati proizvodnju svežeg mleka putem otkupnih cena, koje bi bile više od onih u udaljenijim područjima. Mlekare bi na mnogo užim područjima dobijale više mleka i istovremeno smanjivale osetno transportne troškove, koji kod nekih mlekara iznose čak i 20% od otkupne cene. Time bi bile

u mogućnosti da povećaju otkupne cene u tim područjima. U udaljenijim područjima cena svežeg mleka bila bi mnogo niža, ali bi proizvođač unovčavao mleko preko tova teladi po približno istim cenama kao i u čisto mlekarskim reonima, odnosno u okolini većih gradova.

Na svemu tome bi trebalo da zajednički sarađuju mlekarske organizacije, stočari i zadružne organizacije. Ovo je utoliko važnije, jer se nalazimo u situaciji uvoza većeg broja visokokvalitetnih krava muzara, te bi zajedničkim radom svih zainteresovanih organizacija imali koristi i proizvođači i potrošači mleka.

Borislav Savić, Beograd

Ekonomski fakultet

EKONOMSKO-NUTRITIVNA VREDNOST MLEKA I PORODIČNI BUDŽETI RADNIKA I SLUŽBENIKA U FNRJ I NRS*

Uvod

Problematika potrošnje mleka u ishrani gradskog stanovništva sve više dobiva u svome značaju. U analizama ekonomisanja izdacima za ishranu u porodičnim budžetima radnika i službenika posebno mesto moramo posvetiti ekonomsko-nutritivnoj** ulozi mleka.

Cilj ovoga referata je da ukaže na osnovne probleme potrošnje mleka u odnosu na porodične budžete naših radnika i službenika koji žive u gradovima.

Posebnu pažnju želimo da posvetimo ovoj problematici u našem glavnom gradu Beogradu,

Beograd je grad koji je za nepunih pedeset godina porastao za deset puta od malog glavnog grada Srbije do glavnog grada Jugoslavije. Broj stanovnika se za 13 godina posle oslobođenja, i to od 31. XII. 1944 do 31. XII. 1957 godine, skoro udvostručio, jer je 31. XII. 1944 godine imao svega 270.000 stanovnika, a 31. XII. 1957 godine prema proceni, 515.000 stanovnika. Ovaj nagli porast izazvao je i posebne probleme u vezi ishrane stanovništva, a naročito u učešću mleka u ishrani.

Ekonomsko-nutritivna vrednost mleka u ishrani gradskog stanovništva

Pre svega moramo u glavnim crtama da damo analizu ekonomsko-nutritivne vrednosti mleka u ishrani gradskog stanovništva, jer su nutricionistički problemi mleka kod nas do sada, koliko je nama poznato, skoro isključivo analizovani sa gledišta medicinsko-nutritivnog i agrarno-nutritivnog.

Mleko je, kao što nam je poznato, visoko vredna hrana i sa gledišta ekonomike ishrane ima posebnog značaja.

* sa Simpozijuma o mleku u Beogradu 1958.

** hranidbenoj